

## יבמות פרק ששה עשר 'האשה בתרא'

(יבמות קיט, א)

משנה :

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה "מת בעליך" - לא תנשא (הואיל ובלא בנים יצא בעלה) ולא תתייבם (שמא ילדה צרתה) עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה. (ובגמרא פריך: אמאי לא תנשא? תחלוץ ותנשא ממה נפשך!) ('היא צרתה' מפרש בגמרא).

היתה לה חמות (במדינת הים, וכשיצאה לא היה לה [לחמותה] בן, ואין יבם לזו) - אינה חוששת (שמא ניתן לה יבם, אף על גב דחיישינן לעיל שמא ילדה צרה: התם הוא: דכל מה דילדה צרה, בין זכר בין נקבה - מפיך לה להא מיבם; אבל חמות - דאי נמי ילדה - לא זקיק לה להך אלא אם כן ילדה זכר! וכולי האי לא חיישינן שמא ילדה וזכר היה). יצתה (חמותה) מליאה (מעוברת) - חוששת (שמא זכר היה). רבי יהושע אומר: אינה חוששת (דאיכא למימר שמא הפילה; ואם תמצי לומר לא הפילה - שמא נקבה היתה).

גמרא :

מאי 'היא צרתה'?

הא קא משמע לן: להא צרה הוא דחיישינן, אבל לצרה אחריתי (אם באו עדים שאין צרתה [הידועה] מעוברת) לא חיישינן (אינה חוששת שמא אשה אחרת נשא ומותרת ליבם).

לא תנשא ולא תתייבם [עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה]: בשלמא יבומי לא, דדלמא מיעברא וקפגעה באשת אח, דאורייתא! אלא לא תנשא אמאי? הלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות?

---

<sup>1</sup> An attempt to relate – Kollel Daf Yomi:

How can we say a woman who goes abroad likely had a child since Rov women have children. While the majority of women overall have children, I doubt 50% of women are pregnant at any one time. So if the woman goes abroad for one year, the odds are probably less than 50% she would become pregnant. Rov does not seem to work here. Please clarify.

Thank you.

-----  
The Kollel replies:

This is a complicated issue and requires some introductions. In general, Rov fall into two basic categories, Ruba d'Issa Kaman, or a Rov which is based on pure numbers, where we know that there are more of one type than the other; and Ruba d'Laisa Kaman, which is a general rule not based merely upon numbers, rather on natural tendencies or human nature.

The dynamics of Rov are not purely statistical, especially the latter type, for statistics can always be rearranged. For example, if we say that most drivers defy traffic laws, this may be true only for drivers under age fifty, or only male drivers, or left-handed drivers, or red-headed drivers etc. In modern statistical studies we use the test group to determine the reliability of the statistic. This method is still not fool-proof for the permutations of the classifications are endless. However, the more specific the group the more reliable the statistic.

On the other hand, Rov, is not merely a gauge of probability, rather a Din that we are beholden to follow the outcome of the Rov when we are in doubt. (Although in general the outcome of the Rov is more probable, it is not due to this probability that we follow the Rov). Therefore, the guidelines which we use to determine the grouping are not based merely on statistical considerations, rather Chazal determined the grouping, and we are then beholden to follow the Rov.

In general, most women have children. Of course, statistically, we could subgroup this generality, into time periods, fertility, etc. However, since we cannot form each subgroup on our own, rather we follow the groupings of Chazal, following the Rov may cause a statistical anomaly which does not contradict the Halacha of Acharei Rabim l'Hatos. In the end of the first Perek of Kesuvos we will gain more insight into how Chazal determined their groupings.

לימא רבי מאיר היא, דיחייש למיעוטא (רבי מאיר חייש למיעוטא בפרק 'הכל שוחטין' (חולין ו,א)) גבי כותים: שגזר על כל כותים משום אותם שמצאו דמות יונה בהר גריזים והשתחוו לה! אפילו תימא רבנן: כי אזלי רבנן בתר רובא - רובא דאיתיה קמן, כגון תשע חנויות (דתניא (חולין צה,א) זבנמצא הלך אחר הרוב, דכיון דחנויות לפנינו הן, ואנו רואין שרובן מוכרות בשר שחוטה), וסנהדרין (י"ב מזכין וי"א מחייבין: דקיימא לן דזכאי (סנהדרין מ,א) דהואיל ורוב מזכין; וקמן ניהו), אבל רובא דליתיה קמן (כגון הכא, דניזיל בתר רוב נשים שבעולם) - לא אזלי רבנן בתר רובא.

והרי קטן וקטנה, דרובא דליתא קמן היא, ואזלי רבנן בתר רובא, דתניא: 'קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין - דברי רבי מאיר. אמרו לו לרבי מאיר: יפה אמרת שאין חולצין: 'איש' כתיב בפרשה (נרש"י בדף סא,ב) בפרשת חליצה (דברים כה,): 'ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו [ועלתה השערה אל הזקנים ואמרה: מאן יבמך להקים לאחיו שם בישראל! לא אבה יבמך], ומקשינן אשה לאיש [מה הוא גדול דוקא אף היא גדולה]; אלא מה טעם אין מייבמין? אמר להם: קטן - שמא ימצא סריס; קטנה - שמא תמצא אילוניית, ונמצאו פוגעים בערוה.' ורבנן סברי זיל בתר רובא דקטנים, ורוב קטנים לאו סריסי ניהו; זיל בתר רוב קטנות ורוב קטנות לאו אילוניית ניהו! אלא מחוורתא מתניתין רבי מאיר היא.

במאי אוקימתא? כרבי מאיר? אימא סיפא: 'היתה לה חמות - אינה חוששת'; אמאי? (נהי נמי דזכרים מיעוטא, כדמפרש ואזיל - מיהו) הלך אחר רוב נשים, (וכיון) ורוב נשים מתעברות ויולדות (ליכא למימר בזכרים מיעוטא דמיעוטא, אלא חד מיעוטא: דרוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט כר); מיעוט מפילות, וכל היולדות - מחצה זכרים ומחצה נקבות; סמוך מיעוטא דמפילות למחצה נקבות - והווי ליה זכרים מיעוטא, וליחוש [לדעת רבי מאיר]? דלמא כיון דאיחזקה לשוק - לא חייש. רישא דאיחזק לייבום - תיבם? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: רישא, דאיסור כרת - חששו (שמא נתעברה צרתה); סיפא, דאיסור לאו - לא חששו (שמא נתעברה חמותה, ואוקמה אחזקה). אמר רבא: מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא; מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו (מי לא בעינן למיחש לספק איסור לאו כי היכי דחיישינן לספק איסור כרת? הא מידי דספיקא לאו הרחקה דרבנן היא בדבר המותר, דנימא 'לכרת עבד הרחקה, ללאו לא עביד הרחקה בדבר המותר', דהכא שמא איסורא דאורייתא ממש קעביד)! אלא אמר רבא:

(יבמות ק"ט, ב)

רישא חזקה (מיתתי לה) לייבום, ורובא (מיתתי לה להיתר) לשוק (דרוב נשים מתעברות ויולדות, והרי ילדה צרתה ונפטרה גם היא); וחזקה לא עדיף כי רובא (דניזיל אבתרה); ואייתי מיעוטא

Dov Zupnik

Let me add two points:

1. Bear in mind that we are discussing specifically women in their childbearing years, who have no known gynecological problems. Otherwise, the Rov would clearly not apply

2. We are discussing a man who is childless who is traveling with his wife. In fact, he is towards the end of his life (whether he knows it or not), and probably is desperate to have an heir. I wonder whether the same Chazakah would apply if he had children already -- I doubt it.

In fact, the Gemara may mean to say just that: Most women become pregnant (and eventually bear children, as opposed to stillborns) to their husbands \*at least once\* during his lifetime.

-Mordecai Kornfeld

דמפילות סמוך לחזקה, והוה ליה פלגא ופלגא: לא תנשא ולא תתייבם (הלכך לא תתייבם; ולשוק נמי לא, כרבי מאיר דחייש דמיעוטא); סיפא - חזקה לשוק (שהרי בלא יבם היתה תחלה כשיצתה) ורובא לשוק (דאי נמי נתעברה חמותה - שמא נקבה היתה, או נפל; דרוב עוברים - נפלים ונקבות, כדאמרין לעיל: דמחצה דוולדי קיימי - נקבות הוו; ומיעוט עוברים - נפלים הוו; זכרים דקיימא - מיעוטא לגבי וולדות; והכא נמי איכא חזקה לרוב, דמרע נמי לחששא דמיעוטא), והוי ליה זכרים מיעוטא דמיעוטא, ומיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר.

לא תנשא ולא תתייבם [עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה]: ולעולם (בתמיה: תחלוץ ממה נפשך, ותנשא לשוק)? אמר זעירי: לעצמה - שלשה חדשים (בשביל עצמה תמתין שלשה חדשים, דכל הנשים צריכות להמתין שלשה חדשים, ואפילו בעלה מת במדינת הים דליכא למיחש שמא מעוברת היא - דהא זקנה ואיילונית נמי צריכות להמתין שלשה חדשים, כדאמרין ב'החולץ' (לעיל מב, ב) 'הלכה: כולן צריכות להמתין'), לחברתה - תשעה (בשביל חברתה - שמא מעוברת היא צרתה - צריכה להמתין תשעה חדשים, שאפילו חלצה לא תנשא בתוך תשעה, שמא חברתה מעוברת היא והולד של קיימא ואין חליצה פוטרת לזו אלא וולד פוטר, והוולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם). וחולצת ממה נפשך? רבי חנינא אמר: לעצמה שלשה, לחברתה לעולם (בשביל חברתה צריכה להמתין לעולם עד שתדע אם יש לה וולד אם לאו). ותחלוץ (לאחר תשעה) ממה נפשך (ותנשא: אם ילדה צרתה - הרי נפטרה בולד, ואם לאו - הרי חליצתה פוטרתה)?

אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין אמרי תרוייהו: גזירה שמא יהא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה (להכריז שלא היתה חלוצה ומותרת לכהונה). וליצרכה? דלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה, ואמרי 'קשרו חלוצה לכהן'.

תנן [לעיל דף קיח, ב]: "ניתן לי בן במדינת הים", ואמרה "מת בני ואחר כך בעלי" (והריני זקוקה ליבם כבתחלה) - נאמנת (במה שאמרה 'מת בני ראשון ואחר כך בעלי', ולא חיישין דלמא משום דרחמא ליבם קאמרה; מאי טעמא? - הואיל ובחזקת ייבום היתה עומדת, ופיה אסר עצמה על היבם כשאמרה 'ניתן לי בן', והוא הפה יכול להתיר עצמה ליבם ולומר 'מת בני ראשון'; "מת בעלי ואחר כך בני" - אינה נאמנת (להנשא לשוק, הואיל ובחזקת ייבום יצתה, וחיישין דלמא משום דסניא ליה קאמרה 'ניתן לי בן'), וחוששין לדכריה (שמא אמת הן ואסורה לייבם), וחולצת ולא מתייבמת; וליחוש דלמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה (דלא היתה זקוקה לו, ואין חליצתה כלום ומותרת לכהונה), ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה! אמר רב פפא: בגרושה (שהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסלה לכהונה עולמית). רב חייא בריה דרב הונא אמר: באמרה "אני" (ובני) והוא (ובעלי) נחכאנו כמעה (ואין איש עמנו לבא ולהעיד) (הלכך ליכא למיחש דלמא אתי סהדי).

#### משנה:

שתי יבמות (נשי שני אחים): זו אומרת "מת בעלי" וזו אומרת "מת בעלי"; זו אסורה (לשוק) מפני בעלה של זו (שהוא יבמה) וזו אסורה מפני בעלה של זו (דשמא חי הוא, וזקוקה לו; ואף על פי שאשתו אומרת "מת" - אינה נאמנת איבמתה שתנשא על פיה, שאין יבמה מעידה על חברתה, שהיא אחת מחמש נשים שאין נאמנות להעידה). לזו עדים (שמת בעלה) ולזו אין עדים: את שיש לה עדים אסורה (לינשא, מפני יבמה, דשמא חי הוא, דעדים מאי אהנו לה - הא היא נמי מהימנא לומר "מת בעלי"), ואת שאין לה עדים מותרת (לשוק, דהא אמרה שהוא מת, ובשביל יבמה נמי לא חיישין, שהרי יש עדים שמת). לזו בנים ולזו אין בנים (ואין עדים לא לזו ולא לזו): את שיש לה בנים מותרת, ואת שאין לה בנים אסורה. נתייבמו (שהיה להם כאן שני יבמין, ונתייבמו: שהאשה שאמרה "מת בעלי" תתייבם, דלענין ייבום לא הוצרכה זאת לעדותה של זו; וארישא קאי, שאין להם לא עדים ולא בנים) ומתו היבמין - אסורות להנשא (לשוק; זו מפני בעלה הראשון של זו, וזו מפני בעלה הראשון של זו: שמא עדיין הם חיים; ואף על פי שנשאו שתייהן ליבמין בחזקת שמתו בעליהם - אצל עצמן נאמנות, אבל עכשיו כשינשאו לשוק - נמצא עדותה של זו מועיל לזו, ואין יבמות מעידות זו על זו צד היתר).

רבי אלעזר [במשניות: אליעזר] אומר: הואיל והותרו ליבמין (בחזקת שמתו בעליהם) - הותרו לכל אדם (תו לא מיתסרן דניחוש לשמא חיין הם).

גמרא:

תנא: 'לזו עדים ובנים, ולזו לא עדים ולא בנים - שתיהן מותרות' (שאין כאן זיקת ייבום: זו מפני בניה, וזו בעדי חברתה);  
נתייבמו ומתו היבמין - אסורין להנשא;  
רבי אלעזר אומר: הואיל והותרו ליבמין - הותרו לכל אדם.  
בעי רבא: מאי טעמא דרבי אלעזר? משום דקסבר צרה מעידה לחברתה (דהא שתי יבמות צרות נינהו, ומפני צד צרות לא נפסלו מלהעיד זו לזו)? או דלמא משום דהיא לא מקלקלא נפשה?  
למאי נפקא מינה?

(יבמות קכ, א)

לאנסובי לצרה מקמי דידה (האשה שהלכה למדינת הים עם בעלה ובאה ואמרה "מת בעלי", והיתה לה כאן צרה - אם זו תנשא בעדותה של זו קודם שתנשא היא): אי אמרת 'צרה מעידה לחברתה' אף על גב דלא אינסיב [שלא נישאה] מנסבינן לה לצרה; אי אמרת משום דהיא לא מקלקלא נפשה, אינסיב - מנסבינן לה לצרה, אי לא אינסיב - לא מנסבינן לה; מאי?

תא שמע [במשנתנו, או בברייתא]: 'רבי אלן[י]עזר אומר: הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם' - אי אמרת בשלמא דהיא לא מקלקלא נפשה היינו 'דכי אינסיב מנסבינן לה'; אלא אי אמרת משום ד'צרה מעידה לחברתה' - אף על גב דלא אינסיב נמי! אלא שמע מינה טעמא דרבי אלן[י]עזר משום דאינסיב הוא, ולא מקלקלא נפשה!  
רבי אלן[י]עזר - לדבריהם קאמר להו: לדידי צרה מעידה לחברתה, ואף על גב דלא אינסיב - מנסבינן לה; אלא לדידכו, אודו לי מיהת, דהיכא דאינסיב מנסבינן לה משום דהיא לא מקלקלא נפשה!  
ורבנן?  
'תמות נפשי עם פלשתים' (שופטים מז, טז) הוא דקעבדה.

תא שמע [מברייתא המתחילה כמו משנה בדף קיח, א]: 'האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה "מת בעלי" - תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה.'  
רבי אלן[י]עזר אומר: הואיל והותרה היא - הותרה נמי צרתה ('הואיל והותרה היא' - אלמא משעת היתר דידה שרינן לצרתה ואף על גב דעדיין היא לא ניסת)!  
אימא 'הואיל והותרה ונשאת'.  
(אי טעמא דרבי אלן[י]עזר לאו משום דצרה מעידה לחברתה הוא, אלא משום דלא מקלקלא נפשה - וליחוש דלמא בגיטא אתאי (ניחוש דלמא הא בגיטא אתאי והחביאה גיטה), והאי דקאמרה הכי (ואמרה "מת בעלי") - לקלקלא לצרה היא מיכוונה (וכדי שתנשא גם צרתה, ואיהי לא מקלקלא! דבשלמא במתניתין היכא דנתייבמו ליכא למימר הכי: דאי נמי בגיטא אתאי - איקלקלא שנשאת לאחי בעלה, אבל לשוק - ליחוש)!  
אי דאינסיב לישראל - הכי נמי! הכא במאי עסקינן: דאינסיב לכהן (דאי אתי בעלה ומיבעי לה לאחוויי גיטא - מיפסלא אכהן ונפקא).

משנה:

אין מעידין (על האיש שמת) אלא על פרצוף פנים עם החוטם (אלא אם כן ראוהו מת בפרצוף פניו עם חוטמו שיכולין להכירו שזהו, אבל לא ראוהו בפרצוף או שניטל חוטמו - אין מעידין עליו להשיא את אשתו, שמא אין הוא), אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו.  
אין מעידין אלא עד (שיראו) שתצא נפשו; ואפילו ראוהו מגוייד (מגוייד: לשון גודי אילנא (דניאל ד, יא): מנותח ומלא פצעים וחבורות חרב) וצלוּב (על הצליבה) והחיה אוכלת בו (אֶחָיָה דורסתו ואוכלת בו).  
אין מעידין אלא עד שלשה ימים (אם ראוהו בתוך שלשה ימים למיתתו מעידין עליו, אבל אם לא ראוהו עד לאחר שלשה ימים - חיישינן שמא נשתנו מראית פניו, ואין זה שהם סבורים).

תוספות מסכת יבמות דף קכ עמוד א ד"ה אין מעידין אלא על פרצוף פנים כו' ואין מעידין אלא עד ג' ימים - פי' משום דמשם ואילך משתנה כו' ואר"ת דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף אבל כל גופו שלם אפי' אין כאן פדחת וחוטם - ניכר הוא היטב ע"י סימני הגוף! ועוד: דשמא דוקא בסימנין הוא דקאמר הכי אבל ע"י טביעות עין ניכר היטב ע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו ואפי' לאחר כמה ימים! והיכא שאינו נחבל בפנים ודאי נראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' אחר כמה ימים כי אינו משתנה כל כך; ודבר ידוע הוא שהוא ניכר אפי' אחר כמה ימים אפי' הוא אמת דהיכא שנחבל בפרצוף אין מעידין עליו אלא בתוך ג' ימים כיון שנשאר גופו שלם וגם יכול להיות שהוא בתוך ג' ימים כגון היכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים דוקא; ותשובת ר"ת כתובה בספר הישר.

**רבי יהודה בן בבא אומר: לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין.** (יש לך אדם שממהר להנפח משאר אדם כגון אדם שמן; ויש לך מקום שחמה נוגעת בו יותר ואדם מת ממחר להסריח ולהשתנות; ויש לך שעה שהעולם חם והמת ממחר להסריח; ובגמרא בעי: לחומרא פליג או לקולא פליג?).

**גמרא:**

**תנו רבנן: 'פדחת (מצח) - ולא פרצוף פנים, פרצוף פנים ולא פדחת - אין מעידין עד שיהיו שניהם עם החוטם'** [אבל עם חוטם - מקבלים עדות כזו].  
אמר אביי - ואיתימא רב כהנא: מאי קרא? - (ישעיהו ג, ט) **הכרת פניהם ענתה בס' [וחטאתם כסדם הגידו לא כחדו אוי לנפשם כי גמלו להם רעה].** (ענתה בס': העידה בס'; אלמא אין עדות בשאר הגוף אלא בהיכר פנים).

**אבא בר מרתא - דהוא אבא בר מניומי - הוה מסקי ביה דבי רישא גלותא זוזי; אייתי [לקח] קירא (שעוה), דבק בבלייתא (הדביקה במעט מטלית בלוי'ה) ('בלייתא' = בגד בלוי), דבק באפותיה (במצחו) חלף קמיהו [עבר בפניהם] ולא בשקרוה [ולא היכירוהו].**

**צצצ**

**אף על פי שיש סימנין [בגופו ובכליו]:**  
**למימרא דסימנין לאו דאורייתא? ורמינהי:** '(המביא גט לאשה ואבד הימנו): **מצאו קשור בכיס ובארנקי וכטבעת, או שנמצא בין כליו** (בין כלי ביתו, ומכיר את הכיס ואת הטבעת שהן שלו) **אפילו לזמן מרובה - כשר'** (ולא חיישינן דלמא האי כיס והאי טבעת דאיניש אחרינא הוה, והאי גט אחר הוא; אלמא סמכינן אסימנא דאית ליה בכיס ובארנקי, ואפילו למישרי איסור אשת איש דאורייתא, אלמא סימנין דאורייתא!).

**אמר אביי: לא קשיא: הא רבי אליעזר בן מהבאי, הא רבנן, דתניא [תוספתא יבמות (ליברמן) פרק יד הלכה ד]: 'אין מעידין על השומא (ורוא"ה); רבי אליעזר בן מהבאי אומר: מעידין'.**

**מאי, לאו בהא קמיפלגי? דמר סבר סימנין דאורייתא (אף השמלה בכלל היתה כו' בפרק 'אלו מציאות' (בבא מציעא כז, א)), ומר סבר סימנין דרבנן!**  
**אמר רבא: דכולי עלמא סימנין דאורייתא; הכא בשומא מצויה בבן גילו (שנולד בפרק אחד ובמזל אחד) קמיפלגי: מר [תנא קמא] סבר שומא מצויה בבן גילו ומר (ורבי אליעזר בן מהבאי) סבר אינה מצויה בבן גילו.**  
**ואיכא דאמרי: הכא בשומא העשויה להשתנות (ממראה) לאחר מיתה קמיפלגי: מר סבר עשויה להשתנות לאחר מיתה, ומר סבר אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה.**

**ואיכא דאמרי אמר רבא: דכולי עלמא סימנין דרבנן (ולא דריש 'אף השמלה' לסימן, אלא לתובעין, דהתם פלוגתא היא), והכא בשומא**

**(יבמות קכ, ב)**

**סימן מובהק קא מיפלגי: מר סבר סימן מובהק (ואף על גב דסימנין דרבנן - אסימן כי האי - סמכינן, אפילו איסור דאורייתא) ומר סבר לאו סימן מובהק.**

**ולהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא - הא קתני 'אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו': גופו - דארוך וגוץ [או גוץ] (לאו סימנין נינהו), כליו (בגדיו) - דחיישינן לשאלה (שמא לאחר השאילן, ואותו אחר מת, וראוהו אלו וסבורים שזהו בעל הבגדים).**

**ואי חיישינן לשאלה - חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן (דקיימא לן ב'אלו מציאות' (בבא מציעא כז, א) דמהדרינן)?**

לא שילי אינשי אוכפא (בעל החמור לא היה שואל אוכפו של זה לחברו), דמסקיב ליה (דאשי"ר בלע"ז [פוגס]) לחמרא.

**מַצָּא** [את הגט, לעיל קכ,א] **קשור בכיס וכארנקי ובטבעת' - היכי מהדרינן** (מאי איכא למימר: ליחוש אף על פי שהוא מכיר את הכיס - יש לחוש שמא השאילו לאחר, וקשר בו גט זה, והחזירו לזה ושכח בו את הגט)? **טבעת - חייש לזיופי** (שמא יעשה חותם וצורה כנגד טבעתו וילך ויראהו לאשתו ויטול הימנה כל אשר ישאל); **כיס וארנקי - מנחשי אינשי** (שלא יטול זה מזלו) **ולא מושלי** [ולא משאילין] !!

(ואי קשיא הא קתני 'או שנמצא בין כליו' הא אמרן 'דחיישין לשאלה' - לא קשיא: 'כליו' דמתניתין - היינו בגדיו, ודרך להשאיל מלבושים; ו'כליו' דגיטין - היינו בין כלי תשמישי ביתו, בתיבתו, שאין דרך להשאילם).  
**ואיבעית אימא כליו** (דמתניתין דקתני בגופו ובכליו דלא סמכינן אסימנייהו) - **בחיורי וסומקי** (דלא אמרין הוי סימן במלבושיו: אי שחורין היו או לבנים היו, דאין זה סימן, שהרבה יש שחורין ולבנים ואדומים).

**ואפילו ראוהו מגוייד [וצלוב]:**  
**למימרא דמגוייד חיי?** **ורמינהי** [אהלות פ"א מ"ו]: **'אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד ואפילו גוסס'** - **טמויי לא מטמא**, הא מיחייא לא חיי?!  
**אמר אביי:** לא קשיא: הא רבי שמעון בן אלעזר הא רבנן, דתניא: **'מעידין על המגוייד ואין מעידין על הצלוב'**.  
**רבי שמעון בן אלעזר אומר:** אף על המגוייד אין מעידין מפני שיכול לכוות ולחיות.

**ומי מצית לאוקומי כרבי שמעון בן אלעזר? והא קתני סיפא** (דמתניתין [לקמן דף קכא,א]): **'מעשה בעסיא באחד ששילשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא דגלו, ואמרו חכמים: מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא** (דחיי) **'** (ואי משום טביעה - הואיל ומים שאין להם סוף - חיישין שמא יצא מן המים ועלה ברחוק פרסה או יותר ולא ראוהו; קתני **מן הארכובה ולמעלה תנשא** - אלמא מגוייד לא חיי) !  
**שאני מיא דמרזו מכה** (מחזיקות ומגדלות כאב המכה; וחברו 'מיטרא דזיא לאילני' במסכת תענית (דף גב).  
**והאמר רבה בר בר חנה: לדידי חזי לי ההוא טייעא, דשקיל ספסירא וגיידיה לגמליה** (לשון גודו אילנא (דניאל ד,יא)) **ולא אפסיקתיה לנערותיה** (ולא הפסיק לגמור את קול נערותו: שהיה נוער עד שמת) [## כלומר, לפי רש"י: הגמל המשיך לנעור זמן רב עד שמת תוך שנוער]?!  
**אמר אביי: ההיא - כחישא הויא** [לא חתכו את הגמל חיתוך רגיל אלא חיתוך לא עמוק].

**רבא אמר: בסכין מלובנת** (באש שמתוך המכוה מתרפא) **ודברי הכל** [## שפצע בסכין כזה - פצעו אינו כל כך מזיק - הרי סכין כזה חפשי מחידקים!].  
[## לולא מסתפינא: **ולא אפסיקתיה לנערותיה** - ולא הפסיק לנעור ולא מת, מכאן שמגוייד חי! וענה אביי: שלא חתכו חזק כרגיל, כמו שפירשתי לעיל; ורבא אמר שלא מת כי הסכין היה מלובן].

**והחיה אוכלת [כו]:**  
**אמר רב יהודה אמר שמואל:** לא שנו אלא ממקום שאין נפשו יוצאה, אבל ממקום שנפשו יוצאה - מעידין.  
**וא"ר יהודה אמר שמואל:** שחט בו שנים או רוב שנים, וברח (הנשחט) - מעידין.  
**איני! והאמר רב יהודה אמר שמואל:** 'שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר "כתבו גט לאשתי" - הרי אלו יכתבו ויתנו' (אלמא כחי מחזקין)!  
(ומשני:) **חי הוא** (לפיכך גיטו גט) **וסופו למות** (הלכך מעידין)!  
**אלא מעתה** (הואיל ודאי ימות) **יהא גולה על ידו** (יהא גולה השוחטו אם נפל סכין מידו עליו ושחטו)!  
- **אלמא תניא 'שחט שנים או רוב שנים - הרי זה אינו גולה** (גירסת רש"י: **על ידו: בשבילו**) **'** ('אין גולה' - ואפילו מת, שמא מחמת דבר אחר מת)?  
**הא - איתמר עלה:** **אמר רב הושעיא:** **חיישינן שמא הרוח בלבלתו** (ומחמת הרוח מת, הלכך לגבי גלות - פטור; ומיהו לענין אשתו - מעידין עליו, דודאי ימות).  
**אי נמי שמא איהו**

(יבמות קכא, א)

קירב מיתתו (על ידי שפירכס יותר מדאי – מת; הלכך אין גולה אלא אם כן מת תחת ידו). מאי בינייהו?

דשחטיה בביתא דשישא ופרכיס (שאין שם רוח - ללישנא דרוח בבללתו - הכא גולה, דאין כאן רוח, ומחמתו מת; וללישנא ד'הוא קירב את מיתתו' - אינו גולה); אי נמי דשחטיה בברא ולא פרכיס (הכי גרסינן: אי נמי בדברא ולא פירכס).

רבי יהודה [בן בבא] אומר: לא כל [האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין]: איבעיא להו: רבי יהודה בן בבא - לקולא פליג (דקאמר תנא קמא: אין מעידין אלא עד שלשה ימים, ואתא רבי יהודה למימר: יש לך אדם או מקום או שעה שאינו מהיר לנפוח ולהשתנות ויכול להעיד אפילו לאחר שלשה ימים) או לחומרא פליג (דקאמר תנא קמא 'עד' שלשה ימים מעידים' ואתא איהו למימר פעמים שאפילו תוך שלשה אין מעידין)?

תא שמע: דההוא גברא דטבע בכרמי (שם העיר) ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין, ואנסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו; ותו: ההוא גברא דאטבע בדגלת [בחדקל] ואסקוהו אגישרא דשביסטנא (לאחר חמשה יומין) ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי. אי אמרת בשלמא לקולא פליג - אינהו דעביד כרבי יהודה בן בבא, אלא אי אמרת לחומרא פליג - אינהו דעביד כמאן? שאני מא, דצמתי (צומתין צורת הפנים ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות). והאמרת 'מא מרזו מכה'?

הני מילי - היכא דאיכא מכה (מקום המכה מרזו מכבידין הכאב ונופח), אבל היכא דליכא מכה - מיצמת צמית; והני מילי דכי אסקיה חזייה בשעתיה, אבל אישתהי - מיתפח תפח (לאחר שמעלין אותו ליבשה ומשתנית צורתו).

משנה:

נפל למים בין שיש להן סוף (לקמן מפרש היכי דמי) בין שאין להן סוף - אשתו אסורה (שמא לאחר פרישתו משם יצא והלך לו; דסבר רבי מאיר אדם יכול לחיות ולשהות במים יום או יומים). אמר רבי מאיר: מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים! אמר רבי יוסי: מעשה בסומא שירד לטבול במערה (מים שיש להם סוף הם, ופליג רבי יוסי ואמר: אשתו מותרת! דקסבר: אין אדם יכול לשהות במים כל כך; ואי משום שמא יצא לאלתר - אין זו חששא, דהא אי נפק הוו חזו ליה! אבל במים שאין להם סוף - מודה רבי יוסי דאסורה, שמא יצא לאלתר למרחוק ולא ראוהו) וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם! ושוב מעשה בעסיא באחד ששללוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו; אמרו חכמים: מן הארכובה ולמעלה - תנשא מן הארכובה ולמטה (הואיל ויכול לחיות) - לא תנשא (שמא יצא ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הן).

גמרא:

תנו רבנן: 'נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: מים שיש להם סוף אשתו מותרת, ושאין להם סוף אשתו אסורה'. היכי דמי מים שיש להם סוף? אמר אביי: כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו (כגון מערה מלאה מים, והרואה שנפל שוהה שם בכדי שאין יכול להיות חי בתוך המים ובא לו).

ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי, אנסבה רב שילא לדביתהו. (אגם של אותו מקום; אגם = מרש"ט בלע"ז: עומד במקומו ואינם מים חיים; כמים שיש להם סוף דמו: שאינו יכול לשוט על פניהם למרחוק, הלכך אם איתא דסליק - הוי חזו ליה).

אמר ליה רב לשמואל: תא נשמתי [ננדה אותו].

אמר ליה: נשלח ליה ברישא.

שלחו ליה: מים שאין להם סוף - אשתו אסורה או מותרת?

שלח להו: אשתו אסורה.

ואגמא דסמקי - מים שיש להם סוף או מים שאין להם סוף?

שלח להו: מים שאין להם סוף הוא.

ומר - מאי טעמא עבד הכי?

מיטעא טעינא: אנא סברי כיון דקורו וקיימי - כמים שיש להם סוף דמי.

ולא היא: כיון דאיכא גלי - אימור גלי אשפלו (למקום רחוק ומשם יצא).

קרי שמואל עליה דרב (משלי יב, כא) לא יאונה לצדיק כל און [ורשעים מלאו רע] (שלא באתה תקלה זו לידו של רב לנדות את רב שילא);

קרי רב עליה דשמואל [משלי יא, יד: באין תחבלות יפל עם] ותשועה ברוב יועץ (תשועתי מן המכשול על ידי שנטלתי עצה משמואל) [## אולי גם משחק מילים על "רב: הכתיב: ותשועה ברב - יועץ].

תניא: 'אמר רבי: מעשה בשני בני אדם מכמורין מכמורין בירדן, ונכנס אחד מהם למחילה של דגים (שחוטטים סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין למעלה מן המים בגובה שפתו, ואין מתמלאת כולה, ואדם הנכנס שם מגביה צוארו בתוך המערה למעלה מן המים); ושקעה חמה ולא ראה פתחה של מחילה, ושהה חברו כדי שתצא נפשו, ובא והודיע בתוך ביתו; למחר זרחה חמה והכיר פתחה של מחילה ובא ומצא הספד גדול בתוך ביתו! אמר רבי: כמה גדולים דברי חכמים שאמרו: מים שיש להם סוף - אשתו מותרת; שאין להם סוף - אשתו אסורה.' אי הכי - מים שיש להם סוף נמי ליחוש למחילה של דגים (ושמא ליום מחר יצא והלך)?

במים שיש להם סוף מחילה של דגים לא שכיחא.

אמר רב אשי: הא דאמרו רבנן 'מים שאין להם סוף - אשתו אסורה' - הני מילי באיניש דעלמא, אבל צורבא מרבנן - לא: אי דסליק - קלא אית ליה. ולא היא: לא שנא איניש דעלמא ולא שנא צורבא מרבנן. דיעבד - אין, לכתחלה לא.

תניא: 'אמר רבן גמליאל: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה, והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה - ומנו? רבי עקיבא - וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני - מי העלך? אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי (ועבר על גבי והלך לו); מכאן אמרו חכמים: אם יבואו רשעים על אדם - ינענע לו ראשו (ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן). אמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים שאמרו: 'מים שיש להם סוף - מותרת, מים שאין להם סוף - אסורה.'

תניא: 'אמר רבי עקיבא: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה - ומנו? רבי מאיר; כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו: בני - מי העלך? אמר לי: גל טרדני לחברו וחברו לחברו עד שהקיאני ליבשה. אמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים שאמרו: מים שיש להם סוף - אשתו מותרת מים שאין להם סוף - אשתו אסורה.'

תנו רבנן: 'נפל לגוב אריות - אין מעידין עליו; לחפורה מלאה נחשים ועקרבים - מעידין עליו.'

רבי יהודה בן כתיבא אומר: אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים - אין מעידין עליו: חיישינן

(יבמות קכא, ב)

שמא חבר (יודע ללחוש) הוא.

ותנא קמא?

אגב איצצא (שדוחקו כשעומד עליהם) מזקי ליה (אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליהן, ופעמים שאינם רעבים ואין אוכלין אותו).

תנו רבנן: 'נפל לתוך כבשן האש - מעידין עליו; ליורה מלאה יין ושמן (מרותחת על האור) - מעידין עליו. משום רבי אחא אמרו: של שמן מעידין עליו

**מפני שהוא מבעיר** (כשנפל אדם לתוכו וניתן השמן על האור ומבעירו יותר ויותר ולא שבתה רתיחת היורה וצמקו רגליו ולא יכול לצאת ומת); **של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה** (כשניתן על האור – כיבהו; ואף על פי שלא יכול לצאת – לא מת, שהיורה נתקרה לאחר זמן ששבתו רתיחתה כשכבה האש). **אמרו לו: תחלתו מכבה וסופו מבעיר** (דרך בקעת שמכבין אותה במים להיות חוזרת ודולקת יותר מבתחלתה).

אמר רבי מאיר: מעשה באחד שנפל לבור הגדול [ועלה לאחר שלשה ימים!]: **תניא: 'אמרו לו לרבי מאיר: אין מזכירין מעשה נסים** (אפילו אינו מת מחמת המים – היה לו למות מחמת דבר אחר). מאי 'מעשה נסים'? : **אילימא דלא אכיל ולא אישתי** – והכתיב [אסתר ד, טז]: **לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן** וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו [שלשת ימים לילה ויום גם אני ונעתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי] – אלא דלא ניים ## ואם היה נרדם – בודאי היה טובע], דאמר רבי יוחנן: **"שבועה שלא אישן שלשה ימים"** – מלקין אותו ויישן לאלתר. ורבי מאיר – מאי טעמא? אמר רב כהנא: **כיפין על גב כיפין** (כיפין: כמין בנינים ואולמות) **הו** (ונשען עליהן וישן). ורבנן? דשישא **הו** (וחלקין; ומעומד אין אדם ישן). ורבי מאיר? אי אפשר דלא מסריך (מתחזק ונדבק עליהן מעט) וניים פורתא.

תנו רבנן: **'מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין** (לעולי רגלים, ומים מתכנסים בהן, והיו שותין הן ובהמתן), **שנפלה לבור הגדול, ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא; שעה ראשונה אמר להם: "שלום"** (שעדיין יכולה לחיות; וכן ב) **שניה אמר להם: "שלום"**; (אבל שלישיית שאינה יכולה לחיות!) **שלישית אמר להם: "עלתה"** (שידוע היה לו שלא תמות שם כדלקמן דבר שהיה מתעסק בו אותו צדיק אביה לא יכשל בו זרעו). אמר לה: **בתי – מי העלך? אמרה לו: זכר של רחלים** (זה אילו של יצחק) **נזדמן לי, וזקן מנהיגו** (זה אברהם). אמרו לו: **נביא אתה** (לידע שלא תמות)? אמר להם: **לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא דבר שהצדיק מתעסק בו** – (בטורח עשייתו) **יכשל בו זרעו?** אמר רבי אבא: **אף על פי כן מת בנו** (של רבי נחוניא) **בצמא** (שכך דרכו של מקום: לדקדק עם החסידים) **שנאמר** [תהלים נג]: **יבא אלקינו ואל יחרש, אש לפניו תאכל** ו**סביביו נשערה מאד** ('וסביביו נשערה' – לשון חוט השערה, עם 'סביביו' – עם צדיקים ההולכים אחריו) **מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה**. רבי חנינא אמר מהכא: (תהלים פט, ח) **אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו**.

**משנה:** אפילו שמע מן הנשים (שלא היו מתכוונות להעיד) **אומרות** (ומסיחות לפי תומן) **"מת איש פלוני"** – דיו (ויכול לילך להעיד ולהשיא את אשתו). רבי יהודה אומר: אפילו שמע מן התינוקות **אומרים "הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני"** – בין שהוא מתכוין (לעדות) ובין שאינו מתכוין. רבי יהודה בן בבא אומר: בישראל – אף על פי שהוא מתכוין; ובעובד כוכבים אם היה מתכוין – אין עדותו עדות.

**גמרא:** ודלמא לא אזלי? אמר רב יהודה אמר שמואל: **דקאמרי 'הרינו באין מלספוד ומלקבור את איש פלוני'**. ודלמא קמצא בעלמא (חגב או נמלה) **שכיב ליה** (המיתו התינוקות) **ואסיקו ליה על שמייה** (והעלו לה שם איש פלוני, כדרך שהתינוקות משחקין)?

דקאמרי 'כן וכן רבנן הוו התם כן וכן ספדני הוו התם'.

ובעובד כוכבים אם היה מתכוין [אין עדותו עדות]:  
אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא שנתכוין להתיר, אבל נתכוין להעיד (ולא להתיר את אשתו) - עדותו עדות (ותנשא אשתו).  
היכי ידעינן?  
אמר רב יוסף: בא לבית דין ואמר "איש פלוני מת, השיאו את אשתו" - זהו 'נתכוין להתיר'; "... מת" סתם - זהו נתכוין לעדות.  
איתמר נמי: אמר ריש לקיש: לא שנו אלא שנתכוין להתיר, אבל נתכוין להעיד - עדותו עדות.  
אמר ליה רבי יוחנן: לא כך היה מעשה באושעיא ברבי, שהתירם עם שמנים וחמשה זקנים; אמר להם: 'לא שנו אלא שנתכוין להתיר, אבל נתכוין להעיד עדותו עדות' ולא הודו לו חכמים!! אלא מתניתין, דקתני 'וכעובד כוכבים אם היה מתכוין - אין עדותו עדות'.  
היכי משכחת לה (דלא נתכוין להעיד ולא להתיר)?  
במסיח לפי תומו.

כי ההוא דהוה קאמר ואזיל "מאן איכא בי חיזאי" (חיזאי = שם האישי)? מאן איכא בי חיזאי (מי מאנשי ביתו של בית חיזאי שישמע דברי: דשכיב חיזאי)? שכיב חיזאי! - ואנסבה רב יוסף לדביתהו.

ההוא דהוה קאמר ואזיל "ווי ליה לפרשא זריזא (גבור חיל, וישראל היה) דהוה בפומבדיתא, דשכיב" ואנסבה רב יוסף - ואיתימא רבא - לדביתהו.

ההוא דהוה קאמר ואזיל "מאן איכא בי חסא? טבע חסא!" אמר רב נחמן: האלקים! אכלו כוורי [דגים] לחסא!  
מדיבוריה דרב נחמן (דאמר 'אכלו כוורי', ולא אמר 'מי יתן שיעלה וינצל') אזלא דביתהו דחסא ואינסבא, ולא אמרו לה ולא מידי.  
אמר רב אשי: שמע מינה: הא דאמור רבנן 'מים שאין להם סוף - אשתו אסורה' - הני מילי לכתחלה, אבל אי נסיב - לא מפקינן לה מיניה.

איכא דאמרי: אנסבה רב נחמן לדביתהו, אמר 'חסא גברא רבה איתיה; אם איתא דסליק - קלא אית ליה למילתא' - ולא היא: לא שנא גברא רבה לא שנא לאו גברא רבה: דיעבד - אין, לכתחלה - לא.

ההוא עובד כוכבים דהוה קאמר ליה לישראל: קטול אספסתא ושדי לחיזאי (קצוץ שחת לבהמות) בשבתא, ואי לא קטילנא לך, כדקטילנא לפלוני בר ישראל דאמרי ליה "בשיל לי קדירה בשבת ולא בשיל לי" - וקטילתיה!  
שמעה דביתהו (דהוה דאמר עובד כוכבים עליה 'קטילתיה') ואתאי לקמיה דאביי; שהיתא

(יבמות קכב, א)

תלתא ריגלי (שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה: הלכות פסח בפסח, והיתה שואלת מהם. ובתשובת הגאונים מצאתי: כל הנך ריגלי דאמוראי - היינו יום שמת בו אדם גדול, קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום - מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם).  
אמר לה רב אדא בר אהבה: זיל לקמיה דרב יוסף, דחריף סכינא.  
אזלה קמיה; פשט מהא מתניתא [תוספתא דמאי פ"ה ה"ב (ליברמן)]: 'עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר "פירות הללו של עולה הן" (פירות נטיעה הן וישנם משובחים מפירות אילן זקן); "של עזיקה הן" (מפרדס מעחק, וגדר סביב לו לשומרו, והיא שנת שביעית. וקשיא לי: דמאי איסור יש כאן? אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר ולא שנא מן המופקר - אסורים, וקודם הזמן - אלו ואלו מותרים) "של נטע דבעי הן" - לא אמר כלום (לאוסרם על כך, אלא הלך אחר הרוב שזה משקר): לא נתכוון אלא להשביח מקחו (וכן נטע רבעי - להודיע שפירות נטיעה הן; וכמדומה לי דהאי עזיקה - שם העיר שבארץ ישראל, ופירותיה משובחים, ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ ומשבחם ואמר 'מעזיקה הבאתי' - אין חוששין לומר

אמת דבריו, ושמו לא נתעשרו וישראל מכרם לו, אלא להשביח מקחו; והכא נמי לא נתכוין עובד כוכבים זה אלא לאיים על זה שיקצור לו מספוא לבהמותיו).

אבא יודן איש צידן אמר: מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך, ובא עובד כוכבים ואמר "חבל (הפסד ועגמת נפש הוא) על יהודי שהיה עמי בדרך שמת בדרך וקברתיו" - והשיאו אשתו; ושוב מעשה בקולר (חבורה) של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא, ובא עובד כוכבים אחד ואמר: "חבל על קולר (חבורה) של בני אדם שמתו וקברתים" - והשיאו את נשותיהם. ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר (כשבאה ביתר במצור), ובא עובד כוכבים ואמר "חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים" - והשיאו את נשותיהם.

משנה:

מעידין לאור הנר ולאור הלבנה; ומשיאין על פי בת קול (שמעו קול צועקת "פלוני מת" ולא ראו אדם בצלמו). מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר "איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת". הלכו ולא מצאו שם אדם, והשיאו את אשתו. ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר "אני איש פלוני בן איש פלוני, נשכני נחש והרי אני מת" והלכו ולא הכירוהו והלכו והשיאו את אשתו:

גמרא:

אמר רבה בר שמואל: תנא: 'בית שמאי אומרים: אין משיאין על פי בת קול; ובית הלל אומרים: משיאין על פי בת קול. מאי קמ"ל (רבה בר שמואל דלביית הלל משיאין וניעבד כותייהו)? מתניתין היא (סתם מתניתין נמי הכי אמרה, וממילא הלכתא היא כסתם משנה)! הא קא משמע לן: דאי משתכחת סתמא ד'אין משיאין' - בית שמאי היא (ואין הלכה כאותו סתם).

והלכו ולא מצאו [שם אדם, והשיאו את אשתו]: ודלמא שד הוה?

אמר רב יהודה אמר רב: שראו לו דמות אדם (מתחלה כשצעק). אינהו נמי דמו? דחזו ליה בבואה.

ואינהו נמי אית להו בבואה?

דחזו ליה בבואה דבבואה (צל צלו).

ודלמא לדידהו אית להו בבואה דבבואה?

אמר רבי חנינא: אמר לי יונתן שידא (רש"י כאן גורס: לימדני יונתן שידא. שד היה או בקי בהן): בבואה אית להו, בבואה דבבואה לית להו.

ודלמא צרה הואי (שנשא אשה במקום אחר, ובאה לקלקלה והלכה לה)?

תנא דבי רבי ישמעאל: 'בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין' (בשעת הסכנה: שאדם מסוכן, כגון מי שהיה מושלך בבור ואמר "כל שומע קולו יכתוב גט לאשתו" - כותבין ונותנין, וסמכין עליה בכל דבריו, שאומר "אני הוא פלוני בן פלוני"; והכא נמי כשעת הסכנה דמיא, שאם לא תאמין לזה - לא תמצא אחר ותשב עגונה).

משנה:

אמר רבי עקיבא: כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה - מצאתי נחמיה איש בית דלי. אמר לי: שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא יהודה בן כבא?! ונומיתי לו (אמרתי לו): כן (הן) הדברים (שאמרת: שכולן חלוקין עליו).

אמר לי: אמור להם משמי: אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות (שאיני יכול לילך אצלם ולהעיד זה ששמעתי); מקובלני מרבן גמליאל הזקן [שהיה בזמן הבית] שמיאין את האשה על פי עד אחד. וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל [נכדו של רבן גמליאל הזקן] - שמח לדברי, ואמר: מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא. מתוך הדבר נזכר רבן גמליאל שנהרגו הרוגים בתל ארזא, והשיא רבן גמליאל נשותיהן על פי עד אחד; והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי אשה, מפי שפחה. רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים: אין משיאין את האשה על פי עד אחד. רבי עקיבא אומר: לא על פי אשה ולא על פי עבד ולא על פי שפחה ולא על פי קרובים.

גמרא: וסבר רבי עקיבא על פי אשה לא? והתניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא: אשה נאמנת להביא גיטה' (ממדינת הים ואף על פי שצריכים אנו למאמר פיה שתאמר 'בפני נכתב ונחתם'; דאפילו אדם כשר הביאו צריך לומר כן) מקל וחומר: ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר 'מת בעלה' - נאמנות להביא גיטיהן, זו שנאמנת לומר 'מת בעלה' - אינו דין שנאמנת להביא גיטה!": 'נשים שאמרו חכמים' (חמש נשים דפירקין דלעיל (ק"ז,א)) - הוא דלא מהימני, אשה בעלמא - מהימנא (נאמנות להביא גיטה. [בפרק שני דגיתין (דף כג,ב)])! לא קשיא: כאן קודם שהחזיקו כאן לאחר שהחזיקו.

משנה: אמרו לו (לרבי עקיבא): מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים, וחלה אחד מהם, והביאוהו כפונדק; ובחזרתם אמרו לפונדקית: איה חברנו? נומית להם (אמרה להם): מת וקברתיו - והשיאו את אשתו; ולא תהא כהנת כפונדקית (כלומר: וכי לא תהא בת ישראל או כהנת מיוחסת נאמנת כפונדקית זו גרועה)? (ובגמרא מפרש מאי גריעותא.) אמר להם [גירסת רש"י: להם] (רבי עקיבא): לכשתהא כפונדקית - נאמנת (כלומר: לכשימצא דבר זה אמת שהאמינו את הפונדקית! שהרי לא עליה סמכו, אלא): הפונדקית (לפי תומה הסיחה) הוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו. (ספרים אחרים: 'לכשתהא כפונדקית נאמנת', כלומר: באותו ענין שהאמינו פונדקית הוי נמי שאר אשה נאמנת, שהרי פונדקית הוציאה להן, ועל הסימנים סמכו.)

גמרא: מאי גריעותא דפונדקית? אמר רב כהנא: פונדקית עובדת כוכבים היתה, ומסיחה לפי תומה היתה: "זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו"; וכן תני אבא בריה דרב מניומי בר חייא: פונדקית עובדת כוכבים היתה, ומסיחה לפי תומה היתה: "זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו". והא "איה חברנו" קאמרי לה (אלמא לא לפי תומה הוה)? כיון דחזיתנהו בכיא (והיינו לפי תומה - דקודם ששאלוה התחילה לומר), אמרו לה "איה חברנו"? אמרה להם "מת וקברתיו".

תנו רבנן: 'מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון; אמר לו: בני - היאך אתה יודע בעדות אשה זו? אמר: אני והוא היינו הולכים בדרך, ורדף אחרינו גייס, ונתלה בייחור של זית, ופָּשְׁחוּ (נתקו: אחז בנוף של תאנה ופשחו לעשות ממנו מקל), והחזיר את הגייס לאחוריו. אמרתי לו: אריה! יישר כחך! אמר לי: מנין אתה יודע שאריה שמי? כך קורין אותי בעירי: 'יוחנן ברבי יהונתן אריה דמכפר שיחיא'!?

לימים חלה ומת, והשיא רבי טרפון את אשתו.

ורבי טרפון לא בעי דרישה (בדיקות כי האי גוונא לכין את דבריו) וחקירה (באיזה יום ובאיזה שעה)? והתניא: 'מעשה באדם אחד שכא לפני רבי טרפון להעיד עדות אשה. אמר לו: 'בני! היאך אתה יודע עדות זו?' אמר לי: 'אני והוא היינו הולכין בדרך ודף אחרינו גייס ונתלה בייחור תאנה ופשחו והחזיר את הגייס לאחוריו!' אמרתי לו: 'ישר כחך! אריה! (גבור חיל, ולב אריה יש לך). אמר לי: 'יפה כוונת לשמי שכך קורין אותי בעירי: 'יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא.' לימים חלה ומת.

אמר לו: לא כך אמרת לי: 'יוחנן בן יונתן' (דורש וחוקר היה אולי יהפוך את דבריו) דמכפר שיחיא אריה (שהכפר היו קורין 'אריה', ולא אותו)? אמר ליה: לא, אלא כך אמרתי לך: 'יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא; ודקדק עליו שנים ושלשה פעמים וכיון את דבריו והשיא רבי טרפון את אשתו.

תנאי היא [אם צריך לעדות כזו דרישה וחקירה], דתניא: 'אין כודקין עדי נשים בדרישה וחקירה - דבוי רבי עקיבא; רבי טרפון אומר: כודקין.' וקמיפלגי בדרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר (ויקרא כד, כב) משפט אחד יהיה לכם [כגור כאזרח יהיה כי אני ה' אלוקיכם] (וכיון דאשכחן דכתיב בדיני נפשות ודרשת וחקרת (דברים יג, טו) - הוא הדין לדיני ממונות); ומה טעם אמרו 'דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה'? שלא תנעול דלת בפני לויין; ובמאי קמיפלגי [בענין עדות אשה]? - מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל (כשתנשא על פיהם - תטול כתובה, דמספר כתובה נלמוד: 'כשתנשא לאחד תטיל מה שכתוב ליכי') - כדיני ממונות דמי, ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא - כדיני נפשות דמי (דהבא על אשת איש בחנק, הלכך עדי נשים בדרישה וחקירה). אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר (ישעיהו נד, יג) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

הדרן עלך האשה בתרא וסליקא לה מסכת יבמות